

< 30 ЖОВТНЯ >

Місто святого Якова

Дорога святого Якова не має кінця. Вона веде далі, ніж далеко. Дорога впирається у собор святого Якова. Але не завершується. Те, що виростає з нескінченного, не має завершення. Це суперечить тому, що повинно бути. Це суперечить тому, що є.

Ті, хто пройшов цю дорогу, вже не можуть із неї зійти. Навіть якби й хотіли. Хоча ніхто не хоче, щоб дорога святого Якова закінчилася. Паломники закохуються у дорогу міцно і назавжди. Вони повернуться додому й сумуватимуть. Інакше не буває. Дорога знає про це. І залишається з тими, хто нею йшов, назавсім. Через підшви легких сандалів чи гірських черевиків проникає у шкіру. Вона легка, хоча йти нею важко. Вона сповнена таємниць, хоча здається, що всі її таємниці давно розгадано й описано. Однак кожен новий паломник, потрапивши на дорогу, відкриває її таємниці заново.

Торкаюся руками бруківки перед собором. Вона тепла й прохолодна водночас. Післязавтра вже листопад. У Києві в цю пору майже ніколи не буває так тепло. Сонце не таке яскраве. Пальці

не хочуть відриватися від бруківки. Відриваю їх силоміць. Здається, вони змінилися. Усе тіло змінилося. Ліва частина засмагла більше, ніж права. Так і буває, якщо сорок днів іти на захід.

На площі перед собором паломники ходять, сидять, стоять і лежать. Немолодий чоловік спить, поклавши голову на наплічник. Той, хто нарешті дійшов сюди, подолавши всі труднощі, може безтурботно заснути на цій бруківці.

Досвідом дороги хочеться ділитися. Його не можна залишати тільки для себе. Нехай свободу, яку дарує ця дорога, відчують інші — ті, хто ще нічого не знає про *Каміно-де-Сантьяго* — дорогу святого Якова.

Цей досвід важко описати у повноті — багато що залишиться неописаним. Описане буде не таким яскравим, не таким сильним і не таким живим, як було насправді. Однак прожите на *Каміно* все одно треба описувати — нехай і фрагментарно.

Дорога говорить до нас через людські історії. Якби на ній не було нас, вона мовчала б. Дорогу оживляють люди — сильні і слабкі, веселі і сумні, наївні і прагматичні — різні. Усіх їх об'єднує щось одне, і я досі не знаю, як його назвати.

Можливо, спогади про цю дорогу когось зворушать. Може, аж настільки, щоб спакувати наплічник і піти на дорогу святого Якова, щоб на власні очі побачити, як там насправді.

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

< 19 ВЕРЕСНЯ >

Сен-Жан-П'є-де-Пор — Ронсеваль (27 км)

Паломник, який розпочинає паломництво, ще не знає, що початок дороги вже містить у собі її завершення. Що насправді якраз біля собору святого Якова гостро відчуваєш, що треба йти далі. Що це зовсім не кінець.

Паломник не знає, що дорога святого Якова нагадуватиме про себе несподівано за три, п'ять, десять років. Іноді вона нагадуватиме про себе щодня, вриватиметься у звичний і наповнений буденними справами світ.

Згадую про дорогу святого Якова завжди, коли дивлюся на металеву огорожу, що відгороджує нашу вулицю від соснової посадки. Соснові голочки на огорожі нагадують дерев'яні хрестики на подібній довгій огорожі десь за Льогроньйо, столицею провінції Ріоха. Всю огорожу зверху донизу завішано хрестами. Кожен хрест — це чиясь історія. Ця огорожа вражає — сотні хрестів. Цього не можна забути. Але можна часом згадувати. А соснові голочки на нашій огорожі часто змушують мене згадувати ці хрести.

Паломник не знає, що найцікавіші пригоди стаються тоді, коли ніхто не чекає пригод.

Паломник не знає, що пригоди містяться в не-пригодах: у монотонній ході рівниною, у слизьких спусках і пологих підйомах, у тому, як західний вітер віє в лице, як пече сонце, і у тому, чого не видно за черговим вигином дороги. У тому, що кожного ранку треба пакувати наплічник і йти далі.

Паломники багато чого не знають на початку паломництва. Вони сповнені очікувань, надій і передчуттів. Дорога тільки починається.

Не знаю, коли розпочалося наше паломництво. Чи тоді, коли наш літак приземлився у французькому місті Бордо, що славиться своїми винами. Чи тоді, коли ми забронювали квитки на літак і кілька місяців щодня тренувалися ходити пішки нашими лугами, на яких ростуть іван-чай, звіробій, пижмо, кашка, червоні маки, сині сокирки та ще сотні інших трав, назв яких я не знаю. Чи, може, іще раніше?

З аеропорту відразу ідемо на залізничний вокзал. До нашого поїзда до Байонни ще кілька годин. Мені здається, що це все трохи не насправді — ніби не зі мною і ніби зі мною. У літаку з нами летів старенький чоловік із наплічником і трекінговими палицями. Він також сідає у наш автобус. Може, він також зібрався у паломництво?

На залізничному вокзалі купуємо собі два сандвічі — український хліб набагато смачніший. Не кажучи вже про печений удома. Хоча у дорозі всяка їжа смакує особливо. Передчуттям пригоди. Невідомого. І ще чогось такого... от коли знаєш, що нічого не треба робити, тільки чекати поїзда. Не метаєшся між сотнею справ, а очікуєш на щось одне.

Іще маємо трохи часу погуляти містом і, можливо, знайти спортивний магазин, щоб купити спальники. Магазин нам знайти не вдалося. А місто мені сподобалося.

У Байонні пересідаємо на поїзд до містечка Сен-Жан-П'є-де-Пор. (Я спробувала перекласти назву — вийшло щось на зразок «Святий Йоан біля підніжжя перевалу». Звучить дивно. Запитую Євгена, чи можна так сказати. «Ну, звісно, не можна. Або біля підніжжя гір, або біля перевалу». Нехай так. Святий Йоан біля перевалу). Зрештою, всі називають це містечко просто Сен-Жан. Коротко і ясно. Тут розпочинається французька дорога — Каміно Франсез до Сантьяго-де-Компостела. Цей маршрут тепер найпопулярніший. Іще є Каміно Норте — північна дорога, що веде до Сантьяго узбережжям Атлантичного океану (я також хотіла б її пройти, щоб щодня дивитися на

океан), Каміно Прімітіво — перша і, як кажуть, дуже складна дорога, Срібна дорога, що починається із Севільї, Англійська дорога — найкоротша, всього-на-всього 110 кілометрів, Португальська дорога, яка розпочинається в Лісабоні.

Уся платформа у Байонні заповнена людьми з наплічниками й палицями. Ніхто, крім паломників, не їде у Сен-Жан. Коли під'їжджає поїзд, у якому всього два вагони, я певна, що ця юрба туди не вміститься. Але, хоч як дивно, всі вміщаються.

У Сен-Жані відразу йдемо на реєстрацію, щоб стати «офіційними» паломниками й отримати *креденсіали* — своєрідний паспорт паломника, куди нам зразу ставлять дату паломництва і першу печатку. Тільки з креденсіалом можна ночувати в *альбергах* — притулках для паломників. Там нас також реєструватимуть і ставитимуть печатки. До кінця паломництва ми маємо назбирати декілька десятків печаток, які свідчитимуть, що ми справді пройшли всю дорогу пішки. Майже 800 кілометрів. Неймовірно багато.

Тепер час шукати нічліг. Виявляється, що місця в усіх притулках уже зайнято. Але ми не переймаємося. Вирішуємо зупинитись у приватному помешканні на Рю-де-Сітаделля — його власниця, жваво жестикулюючи, мішає іспанські та французькі слова, але ми, хоч як дивно, все розуміємо. І я навіть примудряюся розмовляти з нею ламаною іспанською.

Зранку заходимо у спеціальний магазин для паломників, в якому можна знайти найнесподіваніші речі, і купуємо міні-спальники. Кожен важить шістсот грамів. Це для нас важливо — що менше, то краще. Іще купуємо одну мушлю, бо ж це символ дороги святого Якова. Знак, за яким давні паломники впізнавали одні одних. Вони носили її на капелюсі або прикріплювали до палиці. Сучасні паломники одягають її на шию або прикріплюють до наплічника. Другу мушлю купимо десь в іншому місці.

Мушлями, за легендою, було обліплено тіло апостола Якова, яке океан викинув на узбережжя там, де тепер місто Сантьяго-де-Компостела. Лінії на мушлях, що сходяться в одну точку, — це оті різні шляхи, якими паломники приходять до святого Якова. Мушля — це розкрита з довірою рука. Мушля — посудина, з якої можна пити воду. Іще багато чого можна сказати про паломницьку мушлю. Наприклад, що це спогад про пройдену дорогу (це я забігаю дуже далеко наперед).

Коли виходимо з магазину, виявляється, що на вулиці вже дуже багато людей із наплічниками. Усі вони йдуть в одному напрямку, тож нам не треба шукати жовтих стрілок і мушель, якими марковано дорогу святого Якова.

Сьогодні маємо перейти Піреней — гори, що розділяють Францію та Іспанію. Якби погода була сонячною, ми могли б милуватися дивовижними краєвидами. Та сьогодні дощ, і туман ховає їх від нас.

Дивно, але йти дуже легко. Несподівано легко. Так само, як дихати. Хоча підіймаємося вгору. Дехто з паломників поруч із нами хапає ротом повітря, як риба. Дехто дуже тяжко дихає. Декого випереджаємо ми, дехто випереджає нас.

Ось так під дрібним дощем непомітно для себе ми пройшли сім-вісім кілометрів. Зупиняємось у місцевості, що зветься Оріссон. Тут є притулок для паломників і маленький ресторанчик. Багато хто сьогодні залишиться тут і подолає перевал тільки завтра. А ми вирішуємо йти далі. У нас багато сил та ентузіазму.

Ніколи раніше не думала, що пішки перейду кордон між Францією та Іспанією. Що минатиму могилу славного рицаря Роланда. Ми ночуватимемо сьогодні в притулку у Ронсевалі — там, де начебто відбувалася найзапекліша битва Карла Великого із сарацинами. А Роланд загинув неподалік — у Ронсевальській ущелині. На місце його загибелі вказує скромний дерев'яний хрест.

Монастир у Ронсевалі був притулком для паломників іще від часів Середньовіччя. Ночуємо у величезній кімнаті осіб на сто зі склепінчастою стелею. Господар — *госпітальєро* — ставить печатки в наші креденсіали й видає аркушик із номерами наших ліжок. Ліжка двоповерхові: я спатиму на першому поверсі, Євген — на другому. Ніколи в житті не спала на таких ліжках.

Довго не можу заснути. Згадую дорогу і людей, з якими ми сьогодні познайомилися. Вісімнадцятирічна бельгійка Ірма, яка вирішила після закінчення гімназії здійснити свою мрію і пройти дорогу святого Якова пішки від самого дому. Неймовірно: вона пройшла через всю Францію з компасом. Ми в дорозі один день, а вона — майже два місяці.

♦ Середньовічний притулок для паломників у монастирі в Ронсевалі.

Ірмин батько Люк сьогодні приїхав допомогти їй перейти Піренеї. Він столяр — виготовляє і реставрує меблі. Колись він співав у хорі Гентського собору *Collegium Vocale Gent*, який виконує барокову музику.

Виявляється, Євген добре знає цей хор і чув його записи. Цей хор блискуче виконує ораторії Баха. Отож йому є про що поговорити з Люком.

А ми йдемо з Ірмою трохи попереду і також розмовляємо. Іноді у мене буває відчуття, що мені тисяча років, — воно знову з'являється під час цієї розмови.

Коли Ірма розповідає про те, що мріє займатися садівництвом і писати книжки, мені здається, що я вже колись усе це чула. Вже розмовляла із такою дівчиною, і навколо нас були гори й дощ. І пахло мокрою землею та травою, і та дівчина розповідала, що мріє вирощувати нарциси й тюльпани. І писати книжки.

Ірма нічого не знає про Україну і про українську літературу, зате любить російську. Ми розмовляємо про «Братів Карамазових» Достоевського. Ірма у захваті від Альоші Карамазова: навіть узяла собі третє ім'я — Альоша. Друге ім'я в неї Люна. Ірма-Люна-Альоша. Ірма вимовляє його «Альйоша» і дивується, що я вимовляю інакше. Декілька разів перепитує, чи я справді певна, що моя вимова правильна.

Не можу не порівнювати Ірму з її українськими ровесниками. Мені шкода, що мало хто з них може собі сьогодні таке дозволити: закінчити школу і помандрувати Європою пішки з наплічником. Скрізь почуваючись, як удома. Вдосконалюючи свою англійську, французьку, німецьку, іспанську чи італійську. Милуючись Піренеями і баскськими селами та містечками. А я в Ірминому віці навіть не підозрювала про існування дороги святого Якова. То були зовсім інші часи, зовсім інша реальність — сіра й сповнена фальшу — за залізною завісою. Добре, що ця залізна завіса нарешті впала.